06/02/2026

Ο Ισαπόστολος Άγιος Μέγας Φώτιος υπέρμαχος των γραμμάτων – Διέσωσε την αρχαία γραμματεία

/ Γνώμες

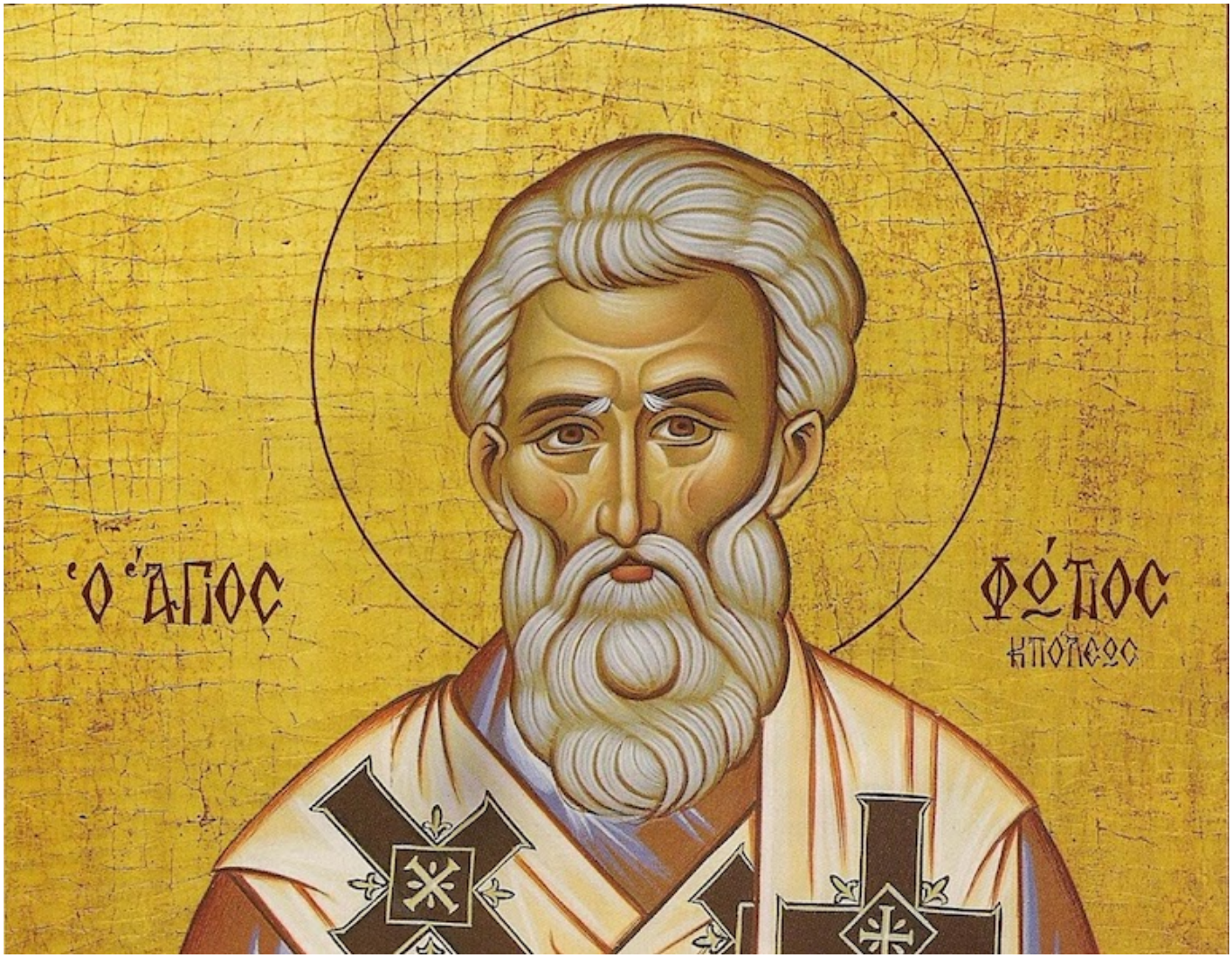

- Μυργιώτης Παναγιώτης, Μαθηματικός

Ο Άγιος Φώτιος είναι προσωπικότητα ξεχωριστή και με μεγάλη προσφορά στην Ορθοδοξία, στα γράμματα και στην κοινωνία. Ο τίτλος «Μέγας» που του έχει δοθεί δεν δόθηκε τυχαία. Δεν είναι πολλοί οι ονομασθέντες «Μέγας». Ο τίτλος είναι βαρύς για να δοθεί σε πολλούς. Ελάχιστοι ξεχωρίζουν και αυτοί διακρίνονται. Θα προσπαθήσουμε με το παρόν άρθρο να παρουσιάσουμε με αδρές γραμμές την προσωπικότητα του Αγίου Φωτίου και να αναδείξουμε τους λόγους που οδήγησαν στην απονομή του τίτλου Μέγας.

Γεννήθηκε το 810 μ.Χ. ή κατά άλλη άποψη το 820 από γονείς πλουσίους και

εικονόφιλους και ήταν ανεψιός του εικονόφιλου πατριάρχη Ταρασίου και για τον λόγο αυτή υπέστη πιέσεις από το εικονομαχικό καθεστώς. Άρχισε μια λαμπρή καριέρα στον δημόσιο τομέα της Βασιλεύουσας και έφθασε μέχρι τον βαθμό του πρωτοασηκρήτη. Το 858 παραιτείται ο πατριάρχης Ιγνάντιος και εκλέγεται πατριάρχης, με τη στήριξη της αυγούστας Αγίας Θεοδώρας και του αδελφού της Βάρδα. Σε 6 ημέρες διήλθε όλους τους βαθμούς της ιεροσύνης. Το γεγονός αυτό τον έφερε σε προστριβή και σύγκρουση με την εκκλησία της Ρώμης.

Ένα από τα νέα έργα του νέου Πατριάρχη ήταν η αναδιοργάνωση και ανασυγκρότηση της Εκκλησίας. Η διαμάχη των εικονόφιλων και εικονομάχων διήρκεσε ένα αιώνα και πλέον. Δημιούργησε και άφησε πληγές και προβλήματα. Έπρεπε αυτά να επουλωθούν και να προχωρήσει το έργο Της η Εκκλησία. Προσλαμβάνει ικανούς συνεργάτες και εστιάζει το ενδιαφέρον του στην πνευματική αναμόρφωση του λαού και εις την ιεραποστολική δράση, η οποία είχε ανασταλεί λόγω της εικονομαχίας. Ο Μέγας Φώτιος μελέτησε σε βάθος και ακολούθησε πιστά την ιεραποστολική δραστηριότητα του ιερού Χρυσοστόμου, στην οποία αναφέρεται πολλές φορές στο έργο του. Αρχίζει με τον εκχριστιανισμό των Βουλγάρων , αναθέτοντας στους Θεσσαλονικείς αδελφούς Κύριλλο και Μεθόδιο το δύσκολο αυτό έργο. Οι δυο ιεραπόστολοι εκχριστιάνισαν τους Βουλγάρους και τους έκαναν συγχρόνως και φίλους του Βυζαντίου. Παρά τις προσπάθειες του επισκόπου Ρώμης Νικολάου και τις αντιδράσεις των Φράγκων διατήρησε αυτούς υπό την κανονική δικαιοδοσία του Πρωτοθρόνου Οικουμενικού Πατριαρχείου. Ο καθηγητής Ιωάννης Καραγιαννόπουλος για την απαράμιλλη ιερά εκκλησιαστική τακτική του Μεγάλου Φωτίου αναφέρει ότι « ο Φώτιος ήτο μια εκ των αξιολογωτέρων προσωπικοτήτων της εποχής του. Λίαν πεπαιδευμένος, οξυνούστατος και με διπλωματικά χαρίσματα πρώτης τάξεως, ήτο ο ενδεδειγμένος αρχηγός της ανατολικής Εκκλησίας κατά την κρίσιμον εκείνην περίοδο και αντάξιος αντίπαλος του Νικολάου και των Οικουμενικών του αξιώσεων.

Η προσπάθεια εκχριστιανισμού των Βουλγάρων άρχισε κατά την βασιλεία του ηγεμόνος των Βόριδα (852-889) Ο Βόριδας από ειδωλολάτρης γίνεται χριστιανός και βαπτιζόμενος λαμβάνει το όνομα Μιχαήλ. Ακολουθεί η κατήχηση και το βάπτισμα των Βουλγάρων. Τα γεγονότα αυτά συμβαίνουν το 864 μ .Χ. Ο πατριάρχης Φώτιος στέλνει μια επιστολή στον Μιχαήλ, η οποία απαντά στο ερώτημα «Τι εστίν έργο του άρχοντος;». Ερώτημα που απασχολεί πολλούς και χθες κι σήμερα και θα απασχολεί και τον άνθρωπο και αύριο. Η παρουσίαση ολόκληρης της επιστολής, για λόγους πρακτικούς, δεν είναι εφικτή, γι' αυτό και θα περιοριστούμε μόνον σε μια σύντομη αλλά αρκούντως σαφή και διαφωτιστική αναφορά.

Γράφει λοιπόν ο Άγιος και Μέγας διδάσκαλος της οικουμένης Φώτιος:

1ον). «Ο των αρχόντων τρόπος νόμος γίνεται τοις υπό χείρα».

Το ήθος των αρχόντων γίνεται νόμος για τον απλό λαό. Πρώτοι και κύριοι υπεύθυνοι για την φαυλότητα (ή την σπουδαιότητα) μιας χώρας είναι οι άρχοντές της, που αποτελούν "υπογραμμόν και παράδειγμα". Φαύλοι άρχοντες διαπλάθουν φαύλους πολίτες.

2ον). «Οι περί τον άρχοντα φαύλοι και τον εκείνου συνδιαβάλλουσι τρόπον».

Στον εκφαυλισμό των αρχόντων (και συνακόλουθα του λαού) συμβάλλει τα μέγιστα το "περιβάλλον" τους.

3ον). «Όταν τις άρχη εαυτού, τότε νομιζέτω και τών υπηκόων άρχειν αληθώς».

Όταν ο άρχων άρχει στον εαυτό του (και στο περιβάλλον του), τότε άρχει πραγματικά και στον λαό.

4ον). «Κτώ τοίνυν φίλους μη τους φαύλους, αλλά τους αρίστους».

Κάνε, λοιπόν, φίλους, όχι τους φαύλους, αλλά τους πιο καλούς.

5ον). «Μη ζήτει δε παρά φίλων ακούειν τα ηδέα, αλλά τα αληθή μάλλον. Διο μέγιστον ηγού φίλους κολάκων διαφέρειν».

Μη ζητάς από τους φίλους να ακούς ό, τι σε ευχαριστεί, αλλά την αλήθεια. Άλλο πράγμα οι φίλοι και άλλο οι κόλακες.

6ον). «Πολλαχόθεν δει τον άρχοντα θηρεύειν των υπηκόων τας γνώμας, και ούτω κοινωνοίς χρήσθαι φιλίας και αρχής και βουλευμάτων».

Στις αποφάσεις για την ευδαιμονία των πολιτών ανάγκη να ζητάς την γνώμη τους, ώστε να τους κάνεις μετόχους και φιλίας και αρχής και αποφάσεων. (Φωνή λαού και στα ”μεσαιωνικά” Βαλκάνια…).

7ον). «Άρχοντας μεν τινες έφησαν αρετήν εκ μικράς μεγάλην πόλιν ποιήσαι· εγώ δε μάλλον αν φαίην το εκ φαύλης σπουδαίαν παρασκευάσαι».

Λένε πως άξιος άρχοντας είναι όποιος κάνει μεγάλη μια μικρή χώρα. Εγώ όμως λέω πως ακόμα σημαντικότερο είναι αν κατορθώσει να κάνει σπουδαία μια πολιτεία φαύλη.

8ον). «Τας μετά σφοδρότητος υποσχέσεις ευλαβείσθαι χρη».

Πρέπει να προσέχεις τις υπερβολικές υποσχέσεις.

9ον). «Χρυσός άπαντα τα ανθρώπινα στρέφει. Άχρηστον και νομίζων και πάσιν επιδεικνύς τον τοις φιλούσιν ισχυρόν επίβουλον, χρυσόν».

Το χρυσάφι ανατρέπει τα πάντα στους ανθρώπους. Να θεωρείς άχρηστον τον χρυσό, που είναι φοβερή παγίδα όσων τον αγαπούν, και να το δείχνεις σε όλους.

10ον). «Όσω δε τις προέχει τη αρχή, τοσούτω χρεωστεί πρωτεύειν και τη αρετή».

Όσο πιο μεγάλη εξουσία αποκτά κάποιος, τόσο πιο πολύ οφείλει να διακρίνεται και στην αρετή.

Την επιστολή αυτή του Αγίου Φωτίου πρέπει όλοι μας να διαβάσουμε. Άρχοντες και αρχόμενοι. Μικροί και μεγάλοι. Πλούσιοι και πτωχοί. Νέοι και γέροι.

Στην τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά και στην κεντρική πολιτική σκηνή της Πατρίδας μας, υπάρχουν άραγε ικανοί και πρόθυμοι άνθρωποι να βάλουν σε εφαρμογή τις πολύτιμες αυτές παραινέσεις του Μεγάλου Φωτίου;

Προσωπικώς εκτιμώ πως υπάρχουνε και μάλιστα πολλοί. Απλώς η φανέρωσή τους θα έρθει στην ώρα που θα το δικαιούμαστε: Όταν δηλαδή, ως λαός, ομολογήσουμε με ειλικρινή συντριβή τα λάθη μας και αποφασίσουμε με πίστη και θάρρος να τα διορθώσουμε.

Τα ξένα πρότυπα, δυστυχώς, αποδείχθηκαν ολέθρια για το Γένος μας. **Καιρός** λοιπόν να ξαναγυρίσουμε στις ρίζες μας· να επιστρέψουμε στις πατροπαράδοτες αξίες και τα πανάρχαια ιδανικά μας. Διότι εκεί μονάχα θα ξαναβρούμε τις δυνάμεις και το κουράγιο, που τώρα χρειαζόμαστε.

Εκχριστιανίστηκαν και άλλοι λαοί της Ευρώπης από τον Μέγα Φώτιο και για τον λόγο αυτό θεωρείται ως ο ουσιαστικός εκσυγχρονιστής της Δυτικής Ευρώπης και ισαπόστολος.

Στον εκπαιδευτικό και μορφωτικό τομέα ήταν πρωτοπόρος για την εποχή του. Πίστευε ακράδαντα ότι η μόρφωση και η παιδεία ήταν απαραίτητα στοιχεία για την ολοκλήρωση του ανθρώπου. Πίστευε ότι η χριστιανική πίστη συνδυασμένη με την «θύραθεν» παιδεία δημιουργεί άρτιες προσωπικότητας και υψηλά πολιτισμικά ιδεώδη. Γι’ αυτό και ίδρυε παντού σχολεία, στα οποία διδάσκονταν όλες οι γνώσεις και οι επιστήμες. Το πιο ονομαστό σχολείο που ίδρυσε είναι το περίφημο πανεπιστήμιο της Μαγναύρας στην Κωνσταντινούπολη, όπου κλήθηκαν να διδάξουν οι πιο ικανοί δάσκαλοι της οικουμένης. Δίδαξε και ο ίδιος φιλοσοφία για πολλά χρόνια, παράλληλα με τα ποιμαντικά του καθήκοντα. Εκτιμούσε πάρα πολύ την αρχαία γραμματεία και εκτιμούσε τους αρχαίους έλληνες συγγραφείς. Ανέθεσε σε καλλιγράφους μοναχούς να αντιγράφουν τους αρχαίους έλληνες συγγραφείς και φιλοσόφους. Στο μνημειώδες και μοναδικό στο είδος έργο του με τον τίτλο «Μυριόβιβλος» έχουν διασωθεί τα πιο σπάνια έργα των αρχαίων. Μάλιστα βεβαιώνουν οι ειδικοί, πως αν ο Φώτιος δεν μας άφηνε αυτό το έργο η γνώση, για τους αρχαίους συγγραφείς, θα ήταν ελλιπής.

Ο ισαπόστολος Άγιος Φώτιος ήταν πολυσχιδής προσωπικότητα, πράγμα που του αναγνωρίζουν και εκείνοι που τον επέκριναν, όπως ήταν ο Νικήτας Δαβίδ ο Παφλαγών, που γράφει χαρακτηριστικά: «Πάντα συνέτρεχεν επ’ αυτώ η επιτηδειότης της φύσεως, η σπουδή, ο πλούτος, η μελέτη, που διήρχετο άυπνος τις νύκτες, για την εμμελή ανάγνωση των συγγραφέων». Η αδιάφθορη συνείδηση της Εκκλησίας και του Γένους, ομολόγησαν αυτόν Άγιο και Ισαπόστολο «τοις ουρανίοις αδύτοις εγκατοικιζόμενον», ως «αοίδιμον μεν τοις διωγμοίς, δεδοξασμένον δε τοις θανάτοις». Το θεολογικό του έργο δικαίωσε τους αγώνες της Εκκλησίας, βεβαίωσε την Ορθόδοξη πίστη και ενέπνευσε την Εκκλησιαστική συνείδηση, για την συνεχή εγρήγορση του Εκκλησιαστικού Σώματος.

Ο Μέγας Φώτιος, επειδή γνώριζε καλώς, ότι κάθε εκτροπή απ’ την αληθή πίστη, έχει ως συνέπεια την έκπτωση από την πνευματικότητα, κατακρίνει «το της γνώμης αστήρικτο» και καταδικάζει, ως «αμαρτία προς θάνατον», κάθε εκτροπή απ’ την Ορθοδοξία και την «των παραδοθέντων αθέτηση» ή «καταφρόνηση» από εκείνους που «κατά των ιδίων ποιμένων υπερήφανον αναλαμβάνουν φρόνημα, εκείθεν δε κατά του κοινού Ποιμένος και Δεσπότου παρατείνουν την απόνοιαν». Με αυτό το σκεπτικό αντέκρουσε όχι μόνο τους εικονομάχους αλλά και τις αξιώσεις του Πάπα Ρώμης και το Δόγμα του Filioque. Η Σύνοδος, του 867 μ.Χ. στην Κωνσταντινούπολη, καθαίρεσε τον Πάπα Νικόλαο, για τις αιρετικές και

αντικανονικές του θέσεις. Διεξήγαγε μεγάλους και επιτυχείς αγώνες εναντίων των Μανιχαίων, των Εικονομάχων και άλλων αιρετικών και επανέφερε στους κόλπους της Ορθοδόξου Εκκλησίας πολλούς από αυτούς

Ιδιαιτέρως ο Μ. Φώτιος, εμπνευσμένος από το Άγιο Πνεύμα, κατανόησε την αποστασία της Δυτικής χριστιανοσύνης και προείδε τα σπέρματα της παπικής κατάπτωσης. Και γι’ αυτό αγωνίστηκε για τη διάσωση της ορθής διδασκαλίας της Εκκλησίας και ο αγώνας του ήταν αποτυπώνεται στο έργο και τις αποφάσεις της Η΄ Οικουμενικής Συνόδου της Κωνσταντινουπόλεως (879-880). η ιστορία τον δικαίωσε. Οι φόβοι του δυστυχώς επαληθεύτηκαν, αφού η Δυτική χριστιανοσύνη, οδηγήθηκε τελικά εκτός της Εκκλησίας και παραμένει εκτός, ως τα σήμερα. Τρανή απόδειξη το μίσος των δυτικών κατά του Μεγάλου Φωτίου, τον οποίο, όχι μόνο δεν τον τιμούν ως άγιο, αλλά του προσάπτουν απίστευτες συκοφαντίες εδώ και δέκα αιώνες!.

Για μας τους Ορθοδόξους ο Μέγας Φώτιος, ανήκει στη χορεία των μεγάλων αγίων Πατέρων της εποχής του, αλλά και επομένων εποχών. Δια πάντα ταύτα μετά του υμνωδού μεγαλύνομεν αυτόν και λέγομεν: «Χαίροις ορθοδόξων φωταγωγέ, και της Εκκλησίας, νυμφοστόλε και οδηγέ· χαίρεις κακοδόξων, η δίστομος ρομφαία, ώ Φώτιε τρισμάκαρ, ρητόρων έξοχε».

Το πνευματικό κέντρο της μητρόπολης Κίτρους Κατερίνης και Πλαταμώνος, Ο Άγιος Φώτιος, κάθε χρόνο τιμά τη μνήμη του προστάτου του με λατρευτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, τα «Φώτια».

Ἀπολυτίκιον Ἦχος πλ. α’ – Τὸν συνάναρχον Λόγον

Τῆς σοφίας ἐκφάντωρ λαμπρὸς γενόμενος, Ὀρθοδοξίας ἐδείχθης θεοπαγῆς προμαχών, τῶν Πατέρων καλλονὴ Φώτιε μέγιστε, οὐ γὰρ αἱρέσεων δεινῶν, στηλιτεύεις τὴν ὀφρύν, Ἑώας τὸ θεῖον σέλας, τῆς Ἐκκλησίας λαμπρότης, ἣν διατηρεῖ Πάτερ ἄσειστον.

Ἕτερον Ἀπολυτίκιον

Ὡς τῶν ἀποστόλων ὁμότροπος καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, τῷ Δεσπότῃ τῶν ὅλων ἱκέτευε, Φώτιε, εἰρήνην τῇ οἰκουμένῃ δωρίσασθαι, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος.